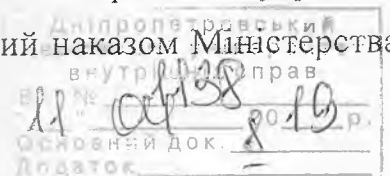

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук **Цуцкірідзе Максима Сергійовича** на дисертацію **Галась Ірини Анатоліївни** «Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

З метою забезпечення правопорядку в кожній демократичній правовій державі функціонує відповідна система охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Зокрема, для боротьби зі злочинністю правоохоронні органи наділені цілим комплексом заходів і методів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень. Одним із названих заходів є тимчасове вилучення майна. Вказаний інститут відіграє важливу роль у діяльності зі збору доказової інформації в кримінальному провадженні. У зв'язку з цим існує нагальна потреба в з'ясуванні й уясненні сутності та змісту тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні задля забезпечення його ефективного здійснення.

Зазначене ставить перед наукою, законодавчою та правоохоронною практикою завдання негайного формування належного процесуального порядку тимчасового вилучення майна, а також науково-обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування. Такі вимоги висувають і Стратегія національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015; Національна стратегія у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015; План заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р; Пріоритетні напрями розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджені постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016; Перелік пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затверджений наказом Міністерства

внутрішніх справ України від 16.03.2015 № 275. У цьому напрямку здійснювана у нашій країні судово-правова реформа покликана гармонізувати діючі правові відносини, привести їх у відповідність до вимог міжнародних стандартів, переглянути низку положень національного законодавства, що має привести до вдосконалення процедури тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження під кутом зору забезпечення реалізації основного принципу правової держави – визнання людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканості її власності найвищою соціальною цінністю.

Незважаючи на те, що чимало вітчизняних і зарубіжних учених у галузі кримінального процесу досліджували заходи забезпечення кримінального провадження, інститут тимчасового вилучення майна залишився поза їх увагою. Більшість із сформульованих положень не вирішують питання досліджуваної тематики. Зокрема, неповно досліджено підстави та порядок тимчасового вилучення майна, а комплексне вивчення проблем, пов'язаних із визначенням сутності, правової природи та місця тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження, а також гарантій захисту прав, свобод і законних інтересів особи під час здійснення цього заходу не проводилися взагалі. Разом з тим окремі принципово важливі положення щодо процесуального порядку тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження втратили свою актуальність через постійні зміни у вітчизняному законодавстві. Зазначене демонструє, що рівень розробленості вказаної наукової проблеми є недостатнім.

Наведене свідчить про необхідність комплексного монографічного дослідження інституту тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження, в умовах розвитку суспільних відносин з урахуванням реалій сьогодення та стрімких змін у законодавстві. У своїй сукупності зазначені фактори обумовлюють необхідність поглиблення теоретичних розробок, що свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, його наукове, теоретичне та практичне значення.

Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

заходів з усунення недоліків кримінальної процесуальної діяльності шляхом впровадження технічних вдосконалень електронної системи, аналітичні та статистичні матеріали Генеральної прокуратури України (статистична звітність про роботу прокурора форми № П, відомості ЄРДР, а також статистичні дані, отримані за допомогою Інформаційно-аналітичної системи обробки заздалегідь згенерованих баз ЄРДР за допомогою готових наборів функцій Excel), Міністерства внутрішніх справ України (статистичні звіти СЛ, ін.), ДСА, рішення судів усіх інстанцій, результати співпраці автора з Радою Європи у ролі національного експерта з удосконалення кримінального процесуального законодавства України, вивчений автором міжнародний досвід впровадження електронної системи управління кримінальними провадженнями під час робочого візиту до компетентних органів Чеської Республіки, співпраці з представниками Консультативної місії Європейського Союзу з Королівства Швеція, результати опитування 194 слідчих, 207 прокурорів, 181 адвоката, 189 слідчих суддів та суддів.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: діалектичний, системно-структурний, історико-правовий, компаративістський, формально-юридичний, правового моделювання, статистичний, соціологічний, синергетичний тощо. Усі методи визначені з огляду на поставлені у дослідженні цілі та завдання, з урахуванням специфіки об'єкта й предмета дослідження.

Отже, зважаючи на наведене, Столітній А.В. продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логічність дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати законодавчі акти, коректно полемізувати з іншими науковцями, формулювати і доводити власну точку зору, узагальнювати наукові та практичні висновки.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих Столітнім А.В. в ході дисертаційного дослідження, забезпечені завдяки використанню належної джерельної бази, вмілому опрацюванню емпіричного матеріалу, правильному поєднанню методів наукового пошуку. В підсумку це забезпечило обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень і рекомендацій.

Ступінь новизни всіх основних результатів дисертаційної роботи порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

За характером та змістом розглянутих питань дисертація є першим системним комплексним дослідженням, присвяченим актуальним теоретичним і прикладним питанням електронного кримінального провадження, що дає змогу якісно реформувати кримінальну процесуальну діяльність, транслювавши паперові процесуальні процедури в електронне інформаційне поле.

Наукова новизна полягає у зазначених нижче результатах:

Уперше визначено: правову природу ЄРДР як електронного сегмента досудового розслідування, який є інноваційною моделлю фіксації ряду процесуальних рішень та процесуальних дій. З точки зору інструментальної теорії – автоматизованим правовим інструментом, що є інноваційною формою

дослідження стану забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи під час тимчасового вилучення майна та запропонувати засоби їх реалізації; з'ясування сутності та змісту прокурорського нагляду під час тимчасового вилучення майна; визначення значення судового контролю за дотриманням законності при тимчасовому вилученні майна, виокремити й охарактеризувати форми такого контролю.

Дисертація, відповідно до мети і завдань дослідження, складається з вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (185 найменувань) та додатків.

В основному дисертація має суто прикладне значення, в якій сформульовані окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, які можуть бути використані: в науково-дослідній сфері для подальшого розроблення питань процесуального порядку тимчасового вилучення майна; у правотворчості як рекомендації з питань здійснення тимчасового вилучення майна; в практичній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень як рекомендації з питань здійснення тимчасового вилучення майна; в освітньому процесі вищих навчальних закладів під час викладання навчальних дисциплін «Актуальні питання кримінального процесуального права», «Виконавче провадження у кримінальному процесі», «Доказування в кримінальному провадженні», «Кримінально-процесуальне доказування», «Міжнародна правова допомога в кримінальному провадженні», «Організація взаємодії підрозділів під час проведення досудового розслідування», «Організація роботи слідчо-оперативної групи», «Особливі порядки кримінального провадження», «Практикум зі складання кримінально-процесуальних документів», підготовки окремих підрозділів (глав) підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Дисертантка проаналізував достатній обсяг літератури стосовно теми свого дослідження, вивчивши проблемні питання, що виникають при тимчасовому вилученні майна.

Зупинюсь лише на тих результатах дисертаційного дослідження, що мають суттєву новизну і в сукупності вирішують актуальні та складні проблеми, пов'язані з метою даного дослідження.

1. Дисертант визначає місце тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження визначено із урахуванням таких його ознак: пов'язано з обмеженням права власності; спрямовано на збирання і збереження речових доказів; є передумовою для накладення арешту на майно; проводиться виключно під час затримання, огляду, обшуку (стор. 36-84 дисертації).

2. Значну увагу приділено висвітленню положень про систематизацію повноважень прокурора, якими він наділяється під час здійснення прокурорського нагляду, що спрямовані на: 1) своєчасне виявлення та недопущення порушень прав, свобод і законних інтересів особи; 2) припинення й відновлення порушень прав, свобод і законних інтересів особи (стор. 87-105 дисертації).

3. Автор вдало визначає основні ознаки і трактує заходи забезпечення кримінального провадження як передбачені законом заходи кримінального процесуального примусу, пов'язані з обмеженням прав і свобод учасників кримінального провадження, які застосовуються з метою створення сприятливих умов для вирішення закріплених КПК України завдань кримінального провадження (стор. 105-126 дисертації).

4. Вагомим внеском є визначення дисертантом особливостей діяльності слідчого судді, спрямовану на перевірку законності та обґрунтованості обмеження конституційного права власності осіб у кримінальному провадженні, а також недопущення їх порушень під час тимчасового вилучення майна шляхом розгляду клопотання про арешт майна та розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність слідчого і прокурора;

5. Новизною є визначення особливостей процесуального порядку повернення тимчасово вилученого майна як передбаченого законодавцем механізму поновлення обмеженого права власності з метою недопущення зловживань з боку уповноважених службових осіб, а також захисту прав, свобод і законних інтересів осіб (стор. 141-179 дисертації).

6. Вагомим внеском у науку та практику можна вважати визначені автором напрацювання щодо оптимізації процесуального порядку арешту тимчасово вилученого майна шляхом доповнення переліку підстав арешту; законодавчого закріплення правового статусу тимчасово вилученого майна;

передбачення можливості та процедури продовження терміну подання клопотання про арешт тимчасово вилученого майна; розширення переліку обставин, що підлягають з'ясуванню при вирішенні питання про арешт тимчасово вилученого майна (стор. 179-187 дисертації).

Ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, спрямовані на подальше удосконалення правовідносин на досудових стадіях між суб'єктами кримінального процесу під час тимчасового вилучення майна.

Основні положення, ідеї, висновки, пропозиції пройшли свою апробацію і впроваджуються в практику. Зокрема, вони отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях. Автор має наукові праці за обраною темою у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, та у наукових періодичних виданнях інших держав.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі в обраному напрямку своїх досліджень.

1. Автором у першому розділі дисертації визначено правові основи формування інституту тимчасового вилучення майна шляхом здійснення аналізу генезису тимчасового вилучення майна в кримінальному процесі України, визначення місця тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження, а також особливостей регламентації тимчасового вилучення майна в кримінальному процесуальному законодавстві інших країн. При цьому залишилися поза увагою дисертанта питання про сучасний стан наукового дослідження інституту тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження. На нашу думку, висвітлення вказаного питання значно б збагатило наукові напрацювання в частині визначення теоретичних передумов дослідження інституту тимчасового вилучення майна.

2. Автор, спираючись на наукові підходи до трактування заходів забезпечення кримінального провадження, визначення їх основних ознак, а також семантики цього терміну, пропонуємо під указаними заходами розуміти передбачені законом заходи кримінального процесуального примусу,

пов'язані з обмеженням прав і свобод учасників кримінального провадження, які застосовуються під час кримінального провадження з метою створення сприятливих умов для вирішення поставлених перед нею завдань, гарантування його дієвості. З метою визначення місця тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження виокремлено ознаки, які його характеризують. Між тим вважаємо, що доцільніше було б співставити тимчасове вилучення майна з іншими заходами забезпечення кримінального провадження, зокрема такими як тимчасовий доступ до речей і документів, накладення арешту й іншими.

3. Вирішення поставлених завдань відбувалось шляхом порівняння поглядів вчених, аналізу чинного законодавства та дослідженням емпіричної бази. Дисертантом вивчено 146 кримінальних проваджень, результати анкетування 21 прокурора, 153 слідчих, 49 слідчих суддів і суддів. Разом із тим, дисертант не зазначає, яка географія регіонів охоплена під час дослідження емпіричної бази дисертації. Окрім того, для підтвердження достовірності та аргументації підходів до досліджуваної проблематики дисертанту необхідно було б у тексті представленої роботи більше звертатися до результатів узагальнення слідчої та судової практики застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як тимчасове вилучення майна.

4. Ми вважаємо, що робота значно б виграла у плані практичної складової, якщо більш докладно було досліджено помилки, які найчастіше допускаються під час тимчасового вилучення майна.

Однак викладені зауваження мають дискусійний характер і стосуються окремих питань теми дисертаційного дослідження, з яких автор має право на власну точку зору і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації в цілому.

Повнота викладеного матеріалу і обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом, дають підстави визнати, що дисертація Галась Ірини Анатоліївни є самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані нею результати в межах проведеного дослідження пропонують варіанти вирішення складного завдання з подальшого

вдосконалення інституту тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені в публікаціях автора. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Дисертація й автореферат відповідають вимогам до вказаного роду кваліфікаційних наукових робіт. Наведеним підтверджується, що Галась І. А. зробила особистий внесок у подальшу розробку виокремлених нею наукових проблем, що мають теоретичну та практичну значущість і вирізняються науковою новизною.

Викладене дає підстави для висновку, що дисертація «Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження» у повній мірі відповідає вимогам п. п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

заступник начальника
Головного слідчого управління
Національної поліції України,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

М. С. Цуцкірідзе